

RECENZE

Josef Kořenek: Lékařská etika. 2. vydání, Praha: Triton, 2004, 234 s., ISBN 80-7254-538-8.

Josef Dolista

Publikace J. Kořenky „Lékařská etika“ má nosnou ideu, která má jméno: lékařská odpovědnost. Kniha má devět kapitol včetně aktuální závěrečné poznámky, desátou kapitolu tvoří přílohy, které jsou velmi důležité pro lékaře a další ošetřující personál. Je to mj. Hippokratova přísaha, Etický kodex České lékařské komory, Práva pacientů, Úmluva o lidských právech a biomedicíně Rady Evropy, Deklarace práv počatého dítěte, Charta práv dětí v nemocnici, Etika genetických aspektů v intenzivní medicíně, Helsinská deklarace Světové lékařské asociace, Madridská deklarace schválená Světovou psychiatrickou asociací v Madridu 25. 8. 1996.

První kapitola nazvaná „Morálka a etika jako předpoklad lékařského etického přístupu“ vstupuje na pole filozofické etiky a zkoumá původ mravních hodnot, strukturou morálky s filozofickými východisky etického rozhodování.

Ve druhé kapitole s názvem „Lékařská etika“ předkládá autor předmět a úkol lékařské etiky. Zajímavá je zde následující věta: „Obávám se (...), že etika medicíny chýtrá kvůli zanedbávané etice společnosti“ (s. 53). Na s. 60 se můžeme seznámit s grafickým znázorněním analýzy etiky, která je vhodnou pomůckou pro studenty etiky. Závěrečný pojem „etická kultura“ zůstává podnětem pro lidi všech profesí.

Třetí kapitola s názvem „Komunikace lékaře s pacientem“ podporuje hodnoty úcty, odpovědnosti, pravdomluvnosti, empatie a komunikace. Souhlas nemocného s léčbou a jeho poučení, mlčenlivost o zdravotním stavu pacienta není v kapitole zapomenuto.

Čtvrtá kapitola s názvem „Stručný pohled na problematiku některých lékařských oborů“ je velmi diskutována i ve společnosti, která nemá lékařskou odbornost. Jedná se o problematiku reprodukční medicíny, o ochranu života vznikajícího života, o problematiku fertilizace a prenatální diagnostiky, o problematiku interrupce aj. J. Kořenek se dotýká i problému lékařské genetiky a transplantační medicíny.

Pátá kapitola „Etika v procesu umírání“

provází čtenáře myšlenkami na důstojný odchod ze života, poukazuje na význam paliativní medicíny a eutanazii považuje J. Kořenek za nepřipustnou.

„Etika klinického výzkumu“ jako šestá kapitola poukazuje na etiku publikování, na význam etiky shromažďování dat a jejich analýzy, na etiku odpovědnosti vůči společnosti, na význam etických komisí a na souvislost lékařské etiky a ekonomie.

Sedmá kapitola je nazvána „Osobnost lékaře – základní prvek aplikované lékařské etiky“. Je správné, že J. Kořenek vyzdvihuje ideální osobnost lékaře, bez ideálu nelze nastavit normu. Proto poukazuje na nutnost altruismu, trvalého růstu osobnosti lékaře a význam jeho vlastní rodiny. Již na s. 87 J. Kořenek píše, že „rodina vyžaduje stabilitu a kontinuitu“. Na s. 138 pak uvádí, že „slučitelnost lékařské profese a rodiny není záležitostí jen konkrétních lékařských rodin, ale záležitostí celospolečenskou, která přinese profit nemocným, rodinám a jejich dětem, a samozřejmě sociálnímu zdraví celé společnosti.“

Další, osmá kapitola „Étos“ vysvětluje vztahy mezi étosem a svědomím lékaře a poukazuje na lékařské stavovské ctnosti. Tato kapitola vytváří charakter „spirituality“ lékaře, která je velmi náročná. J. Kořenek zde nasadil vysoká mravní kritéria, bez kterých by lékaři ztratili úctu a důvěru společnosti.

„Aktuální závěrečná poznámka“ v deváté kapitole končí následovně: „Lékařství a zdravotní péče mohou výrazně přispívat k růstu civilizace lásky, neobejdou se však bez odpovídajícího ekonomického zázemí, kvalitních mezilidských vztahů, které budou nositelem možností, aby láska k nemocnému nebyla jen občas plněným přáním těch, kteří po ní žízní, a od těch, kteří ji mohou dávat, ale jsou v jejím darování omezo- váni nejrůznějšími okolnostmi“ (s. 187).

Závěr: Publikaci J. Kořenky s názvem „Lékařská etika“ je doporučeníhodná ke studiu samotných lékařů, ale také studentů všech zdravotnických oborů. Publikace v sobě ukrývá množství podnětů k přemýšlení sama o sobě,

vede k dialogu s autorem, může vyvolat i nesouhlas, ale tím lépe, protože nesouhlas vede k hledání nových zdůvodnění v etice. Kniha je psaná formou, která se dobře čte i ne odborné veřejnosti. Jedná se o zdařilé dílo. Za každou kapitolou je seznam základní studijní literatury, čtenář se seznámí s významnými autory a studii, ze kterých autor čerpá.

Závěrem lze konstatovat, že publikaci J. Kořenka s názvem *Lékařská etika* je možno doporučit ke studiu nejen lékařům, ale i studentům všech zdravotnických oborů.

Recenzent:

prof. Dr. Josef Dolista, Ph.D., Th.D.

Vykonává pedagogickou činnost na Jihočeské univerzitě od roku 1992.

Studoval v SNR a v Itálii. Kromě teologie učí filozofii, zabývá se bioetikou a etickými problémy v biotechnologii na Zdravotně sociální fakultě JU v Českých Budějovicích. Jeho pedagogická a publikační činnost je známá i v zahraničí. Je členem Filozofického ústavu Akademie věd České republiky..

RECENZE

Schmidt-Hackenberg, U.: Wahrnehmen und Motivieren. Die 10-Minuten-Aktivierung für die Begleitung Hochbetagter. Hannover: Vincentz Verlag, 1996, 136 s., ISBN 3-87870-073-3.

Lenka Motlová

Publikace německé autorky Ute Schmidt-Hackenberg, zabývající se problematikou aktivizace, je zpracována na 136 stranách a skládá se z předmluvy a čtyř kapitol nazvaných 10minutová aktivizace, Zásady, Předpoklady a Aktivizační jednotky.

Ute Schmidt-Hackenberg se zamýšlí nad aktivizací ve stáří a kladé otázky: Je možná aktivizace při spoustě práce? Kdo to platí a k čemu aktivizace je? V předmluvě autorka zmiňuje důležitost vzájemné propojenosti těla, duše a ducha, které připodobňuje k malému (tělo), střednímu (duše) a velkému (duch) ozubenému kolu. Pokud se nepodaří tělo, duši a ducha vidět jako rovnocenné partnery a starat se tak o ně, nefunguje podle autorčina názoru pak nic.

V kapitole věnované „10minutové aktivizaci“ Ute Schmidt-Hackenberg uvádí, že se u osob vyššího věku zvyšuje riziko vzniku onemocnění jak psychického, tak fyzického charakteru. Autorka se dále zabývá stávající nabídkou terapie zaměřením v domovech pro seniory a zda je tato terapie určena i pro klienty s demencí. Zmíněna jsou omezení těchto klientů v oblasti tělesné, duševní a psychické. Autorka zastává názor, že u klientů s demencí je ještě možná a především potřebná aktivizace, neboť tyto klienti potřebují být zapojeni do činností a být aktivní.

Stěžejní část knihy tvoří kapitola Aktivizační jednotky obsahující celkem 17 podkapitol zaměřených na aktivizační témata: Kapesníky, Kolíčky na prádlo, Pásky, Kuchyňské předměty, Papírové role, Hedvábné polštáře, Řemeslné nářadí, Dřevěná kolečka, Filcová kolečka, Pouzdra na strojní přízi, Vlna a příze, Krajkové krabice, Plechové krabice, Čtecí tabule-aktivita s papírem, Suché vaření a Velké puzzle. U jednotlivých aktivizačních témat je uvedeno, s čím je dané téma spojeno, k čemu se vztahuje (k dlouhodobé paměti, k pocitům atd.) a jaké je možné uplatnění konkrétních předmětů a věcí při psychické a fyzické aktivizaci. Na konci každého aktivizačního tématu jsou vypsány pomocné věty a otázky sloužící pro rozhovor s klientem a je popsáno rovněž využití jednotlivých předmětů a věcí při tělesném pohybu a gymnastice. Uvedené nápady a typy pro práci se seniory jsou velmi cenné, inspirativní a především dobře využitelné v praxi.

Jednoznačně lze říci, že „10minutová aktivizace“ je cenově dostupným konceptem, který má na zřeteli nedostatek času pečovateli v domovech pro seniory a bere v úvahu potřeby osob vyššího věku, kteří trpí syndromem demence. Podle autorčina názoru je možné se tuto metodu lehce naučit a lze ji všude použít. S každodenními předměty a věcmi, používanými

při aktivizaci, jsou spojeny vzpomínky a díky tomu jsou senioři aktivizováni a dochází u nich k posílení jejich sebehodnoty. Prostřednictvím „10minutové aktivizace“ mohou pečovatelé s klienty-seniors navázat dobré vztahy a zlepšit komunikaci, překvapivě k tomu stačí podle slov autorky 10 minut aktivizace denně.

Za zmínku též stojí, že kniha obsahuje řadu příkladů, a je patrné, že Ute Schmidt-Hackenberg má dlouholeté zkušenosti v práci se seniory a zároveň jí nechybí dostatečný nadhled v oblasti péče o klienty vyššího věku v domovech pro seniory.

Osobně používám monografii jako inspiraci při realizaci tzv. tvořivých aktivit pro seniory v rámci činnosti Univerzitního centra pro seniory PATUP na ZSF JU a mohu ji vřele doporučit ergoterapeutům, socioterapeutům, aktivizačním pracovníkům, animátorům, sociálním pracovníkům a pracovníkům sociální péče, kteří se zabývají programováním aktivit osob vyššího věku. Publikaci též doporučuji studentům ZSF JU. Závěrem je však nutno zmínit, že publikace nebyla zatím přeložena z německého originálu do českého jazyka.

Autorka monografie:

Ute Schmidt-Hackenberg

Autorka má bohaté zkušenosti v oblasti práce se seniory, pracuje jako arteterapeutka a akti-

vizační terapeutka s dezorientovanými a psychicky nemocnými osobami vyššího věku. Šestnáct let vedla oddělení pro léčbu zaměstnáním v domově pro seniory a pečovatelském ústavu. V tomto období rozvinula velké množství metod, jejichž centrem je aktivizace seniorů a osob trpících syndromem demence. Od roku 1982 je docentkou a pořádá řadu seminářů jak po celé SRN, tak v zahraničí. V roce 1991 obdržela za rozvíjející „10minutovou aktivizaci“ stipendium od Ministerstva pro práci, zdraví, rodinu a ženy v Bádensku-Württembersku.

Recenzent:

Mgr. Lenka Motlová

Recenzentka vystudovala na ZSF JU magisterský studijní program Rehabilitace – obor Rehabilitační péče o postižené děti, dospělé a staré osoby. Od roku 2003 působí jako odborná asistentka na ZSF JU na katedře supervize a odborné praxe, kde garantuje činnost Univerzitního centra pro seniory PATUP a vyučuje předmět Odborná praxe a supervize. Předmětem jejího zájmu je programování aktivit, metoda videotrénink interakcí, komunikace mezi seniory a profesionálními i laickými pečovateli. Na TF JU vede povinně volitelný seminář Gerontologie. Na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Plzni studuje doktorský studijní program, obor Sociální lékařství.

RECENZE

Hála, J.: Bolest a naděje vězení. Penologické eseje. Praha: Triton, 2007, 127 s., 1. vydání, ISBN 978-80-7387-013-3

Jan Vitoň

Otázka viny a trestu patří k lidské společnosti od nepaměti a prvotní hřích měl z biblického hlediska nepochybně rozhodující vliv na emancipaci lidské bytosti, jež si tak v praxi vyzkoušela možnost volby. Není proto divu, že si společensky žádoucí kauzalita provinění a následného vědomého pokání získala významné postavení v umělecké tvorbě a zařadila se k jejím základním tématům. Nejstaršími starověkými eposy a biblickými příběhy počínaje, přes velikány anglické (Shakespeare), ruské (Dostojevskij) a dalších literatur, ale i ojedinělý zjev českého

literárního romantismu (Mácha), až ke Karlu Čapkovi a mnoha dalším prozaikům a dramatikům, včetně tak frekventovanému žánru v poslední době, jakým jsou televizní seriály, oslovující nejširší publikum. V romantizující, někdy více, jindy méně racionálně akceptovatelné produkci je otázka odpykání trestu zpravidla zbavena aspektu resocializace vězně; jde o stylizovanou postavu, jejímuž útěku z pseudonápravného zařízení (např. benátských olověných komor spojených s epizodou ze života i jinak populárního Giacoma Casanovy, pevnosti

If zcela fiktivního Edmonda Dantěse či všeobecně svého času známého a obdivovaného „Motýlka“) nezbyvá než fandit. Někdy je fiktivní prvek v realitě i dnešního zločinu tak životaschopný – zpravidla díky spletnosti důkazního a dalších řízení – že mají jeho aktéři početné zástupy fanoušků i fanynek (Kajínek).

Jak je tomu z pohledu odborníka v mnohdy tíživém „tady a teď“, aniž by se poezie musela krčit někde na samotce, se nám snaží ukázat do jisté míry – z hlediska námětu, zaměření a především formy – nepříliš zatím obvyklá práce Jaroslava Hály **Bolest a naděje vězení** s podtitulem **Penologické eseje**, která je určena jako součást povinné literatury studentům Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Autor se esejistickou formou se záviděníhodnou orientací v problematice současného vězeňství a jeho perspektivách pokusil předat asi především poučeným zájemcům nejpodstatnější informace z této oblasti na prahu 21. století, přičemž se záměrně nevyhnul ani jisté dávce nostalgie, např. v nostalgickém exkurzu do dob počátků českobudějovického justičního areálu. Aniž bych chtěl autora opravovat, doplňovat či dokonce znevažovat jeho téma poutovou atrakcí, napadlo mě, že by se možná v rámci popularizace tak společensky závažného tématu, jakým nepochybně otázka viny a následného odpykání trestu za účelem nápravy a znovuzачlenění se mezi bezúhonné občany je, mohla zájemcům o tuto problematiku jako jisté zpestření povinného studia doporučit k „laskavé pozornosti“ i kapitola nazvaná **Budějovický pitaval** z knihy českobudějovického patriota Františka Rady **Když se psalo c. k.** (Nakl. České Budějovice, 1965, s. 83–85).

Z výchovně-vzdělávacího, potažmo pragmatického hlediska poskytuje Hálova publikace vyčerpávající (co do množství informací a podnětů samozřejmě) přehled o předmětu Penologie, který je prezentován v rámci výuky některých oborů na ZSF JU (ale také TF JU) jako například Rehabilitační-psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby či Prevence a rehabilitace sociální patologie. Předmětu penologie je také věnována úvodní kapitola (otázka trestů a proces jejich účinného vykonávání, odmítnutí trestu smrti, ztráta svobody a bolest apod.). Součástí publikace je také bilancování deseti let vysokoškolské výuky na Jihočeské univerzitě, kde autor s upokojením kon-

statuje, že výuka penologie – ... jejímž jádrem je *teorie vězeňství, zejména oblast humánního, bezpečného a účinného zacházení s vězni...* – přesněji řečeno, že „*penologická saturace*“ humanitních vysokoškolských oborů studovaných na Jihočeské univerzitě je velmi uspokojivá. Vysokoškolská výuka penologie sleduje dva základní cíle: přispět k profesionalitě absolventů a motivovat schopné a zainteresované budoucí odborníky pro působení ve Vězeňské službě ČR. Další část práce nazvaná *K problematice konstituování penitenciární psychohygieny* seznamuje zájemce stručně se změnami, jimiž prošlo české vězeňství od počátku 90. let minulého století v rámci transformace, jejímž obsahem bylo vyrovnávání se s evropskou vězeňskou filozofií a vězeňskými standardy. Další kapitoly jsou věnovány nejnovějším poznatkům v nejrůznějších oblastech vězeňství v rámci Evropské unie, jak se o nich jednalo na mezinárodních konferencích v Trevíru (2001) – otázka alternativního trestu obecně prospěšných prací, v sídle Evangelické akademie v Bad Boll nedaleko Stuttgartu (2003) – problematika intenzivní, závažné a opakující se trestné činnosti mladistvých a mladých dospělých, na mezinárodním setkání *Sorge um die Seele* v Č. Budějovicích (2004) – problematika duchovního a duševního života vězňů osob a znovu na semináři v německých lázních Bad Boll (2006) – problematika mladých imigrantů v Německu. V duchu klasické esejistické literatury jsou poslední stránky Penologických esejí věnovány inspiracím, tentokrát programům vyrovnání mezi pachatelem a obětí (*mediace v trestních věcech*) v podmínkách výkonu trestu, jak jsou v využívány v praxi švýcarské Kantonální věznice Saxerriet (podrobněji viz autorův článek v tomto čísle Kontaktu). V rámci úplnosti informace je na konci publikace uveden seznam bakalářských a diplomových prací, realizovaných na Zdravotně sociální a Teologické fakultě JU, jež tematicky čerpají z problematiky českého či evropského vězeňství, a bibliografie nejzávažnějších titulů odborné literatury.

Bolest a naděje vězení představuje na jedné straně bilanci vědního oboru, který je relativně mladý, ale velice perspektivní, aniž bychom si to, jsouce sociooptimisty, příliš přáli, protože to svědčí o zvýšené potřebě odborníků ve sféře sociální patologie. Na druhé straně vypovídá o pozitivních posunech ve vězeňství, jež se postupně prosazují i v našich, domácích podmínkách. Pozitivní posuny v duchu např. alternativ-

ních trestů apod., protože média nám každý den prezentují odsouzeníhodné kauzy často nena-pravitelných zločinců, ale to je jen ta příslovečná pro už zmíněná zejména bulvární média špička ledovce, protože daleko početnější je „šedá zóna“, zástupy obyčejných odsouzených, se kterými se vyplatí systematicky pracovat na znovuza-členění do normální společnosti. Z hlediska formy se jedná o beletrizovanou antologii textů jednoho autora, čtivou, prodchnutou neobvyklým optimismem v oblasti, která je buď odedáv-na doménou bulváru (morytáty, jarmareční pís-ně apod.), nebo naopak něčím, s čím se rádobý slušná společnost nechlubí.

Autor monografie:

PhDr. Jaroslav Hála

Absolvent psychologie na Filozofické fakul-tě Masarykovy univerzity v Brně, psycholog

Vězeňské služby České republiky – Vazební věznice České Budějovice, člen představenstva mezinárodní společnosti Europäisches Forum für angewandte Kriminalpolitik, e.V.
(www.sweb.cz/penologie.hala)

Recenzent:

PhDr. Jan Vitoň

Absolvent Filozofické fakulty UK v Praze, který působí na ZSF JU v Českých Budějovicích jako odborný asistent na katedře etiky a filozofie v pomáhajících profesích.